

NOWE MEDIA – NOWE W MEDIACH, RED. IGOR BORKOWSKI, ALEKSANDER WOŹNY, Wrocław 2001, 312 ss.

Już na wstępie omówienia warto tę książkę zarekomendować, polecając lekturę wszystkim filologom zainteresowanym dynamiką i charakterem przeobrażeń komunikacji w mediach. Zakres zagadnień poruszonych w kilkunastu rozprawach i artykułach jest zaiste imponujący. Wyznacza go wstępnie tytuł zbioru, skomentowany przez redaktorów w następujących słowach: „Refleksja o nowych mediach przybiera (...) często wymiar niemal czysto technologiczny. Wpisywane w model transmisji (Nadawca – Przekaz – Odbiorca) nowe sprowadza się do poszukiwania odpowiedzi na pytanie o zakres i specyfikę oddziaływania technik komunikacyjnych na nasze zmysły.

Inaczej rozkładają się – czytamy w kolejnym akapicie – akcenty w drugim z członów: nowe w mediach. Nie naszym receptorem, ani wrażeniom, lecz wytwarzanym w zetknięciu z mediami znaczeniom przypada rola najbardziej doniosła” (s. 5).

Dopełniają ten obraz rozprawy przygotowane przez medioznawców i filologów, poświęcone zagadnieniom ogólnym (przemianom w mediach), kwestiom językowym, genologicznym, różnorodnym zagadnieniom z zakresu filmoznawstwa i komunikacji internetowej.

W przedstawianym omówieniu skoncentruję się na takich blokach zagadnień, które w największym stopniu mogą zainteresować filologów.

Gdy idzie o zagadnienia ogólne, zacząć wypada od omówienia artykułu Tadeusza Miczki, który charakteryzuje nowe zachowania komunikacyjne, zwłaszcza współtworzące zjawisko interaktywności, i skutki tego zespołu zachowań, które nazwano przesunięciem komunikacyjnym. „Najważniejsze jest to – pisze autor – że te nowe zachowania komunikacyjne wywierają dzisiaj duży wpływ na potoczne i codzienne zachowania człowieka oraz utrwalają audiowizualne nawyki we wszystkich sferach życia codziennego i kultury współczesnej, w tym również na obszarach tradycyjnie zdominowanych przez język naturalny. Przesunięcia komunikacyjne stają się więc wyzwaniem dla komunikacji językowej, stawiają w nowym świetle dotychczasowe problemy sztuki mówienia i pisanja, problemy literatury, ale też i całą kondycję człowieka” (s. 19).

Rewolucyjne przemiany w świecie technologii medialnych i ich wpływ na dziennikarstwo przedstawia Jerzy Jastrzębski. Owe przeobrażenia autor uznaje za głębokie, pisząc między innymi: „Na naszych oczach wyłania się nowa postać

dziennikarstwa, do której podstawowych wyróżników zaliczyć należy: wszechobecność i powszechną dostępność oraz ilościowy wzrost informacji w skali globalnej i lokalnej, coraz silniejszy nacisk na aktualność relacji, interaktywność, narastający wpływ kontekstu multimedialnego i skrajną uległość wobec odbiorców” (s. 35).

Problematyka genologiczna jest potraktowana szeroko i wieloaspektowo. Kilku autorów odnosi swe, mniej lub bardziej szczegółowe, ustalenia do takich gatunków prasowych, jak: sprostowanie (Aleksander Woźny), zapowiedź (Maria Wojtak), reportaż (Joanna Smół), inforozrywka (Monika Worsowicz) oraz wybranych form audycji telewizyjnych (Wioletta Kochańska) i radiowych (Agnieszka Bil-ska).

Dialogowy charakter współczesnych wypowiedzi dziennikarskich, zdominowanych przez „język na wolności” (s. 84), powoduje, że sztywny i schematyczny język sprostowania funkcjonuje w gazecie jako ciało obce. Proces osvajania, jak dowodzi A. Woźny, polega na wprowadzaniu sprostowania w konteksty, które nadają mu cechy prasowości. Podstawowy zabieg to umieszczanie tego typu wypowiedzi w rubryce listy, przez co dochodzi do, jak pisze autor, „szalbierstwa genologicznego” (s. 85). Kolejne modyfikacje wiążą się z nadaniem sprostowaniu nagłówka oraz wprowadzeniem takich zabiegów, które pozwalają redakcji przyjąć nad tego typu wypowiedzią kontrolę. A sprostowanie to przecież komunikacyjny instrument, bez którego „nie istniałaby wolna prasa” (por. uwagi na s. 90). W ten sposób autor chwytą dziennikarzy na gorącym uczynku, pokazując, w jakim stopniu do przedstawiania tego typu przemian komunikacyjnych przydatne jest filologiczne (ściślej genologiczne) instrumentarium.

Gatunkiem prasowym pręźnie zmieniającym swe wyznaczniki i rolę jest też zapowiedź, czyli komunikat, który informuje o określonym fakcie lub zdarzeniu i jednocześnie anonsuje informacje i inne typy tekstów, które ów fakt przedstawiają bardziej szczegółowo i wszechstronnie. Autorka opracowania poświęconego zapowiedzi charakteryzuje najbardziej typowe warianty gatunku, wyodrębniając wzorzec kanoniczny, czyli trójsegmentową wypowiedź, która przede wszystkim informuje, oraz wzorce alternacyjne, w których dominuje funkcja reklamowa. Kolejny etap w modyfikowaniu i bogaceniu odmian gatunkowych zapowiedzi przedstawia autorka w artykule poświęconym modzie w sposobach kształtowania informacyjnych gatunków prasowych (por. Wojtak 2002).

Opisując najważniejsze funkcje, jakie pełni reportaż w prasie młodzieżowej, Joanna Smół uzupełnia literaturę poświęconą temu gatunkowi o cenne dane, dotyczące językowego i stylistycznego ukształtowania relacji reporterskiej. Przed-

stawiając starannie wyselekcjonowane tematy w określonej (nierzadko ludycznej) perspektywie, twórcy reportaży oddziałują na czytelników przez użycie bliskiego im języka, pozorującego wspólnotę przekonań. Dlatego dominuje w owych reportażach polszczyzna potoczna z elementami slangu, a raczej kilkomoda modnymi leksemami, które zyskują w oczach dziennikarzy znanie slangowej (młodzieżowej) reprezentatywności. W ten sposób, można dodać, prasa młodzieżowa wpisuje się w szerszy i dominujący w prasie wyspecjalizowanej nurt komunikacji interaktywnej (por. Świącicka 2002; Wojtak 2002a).

Genologiczną perspektywę przyjmuje także autorka rozprawy poświęconej inforozrywce. Monika Worsowicz stara się przede wszystkim pokazać różnorodność sposobów łączenia informacji z rozrywką w prasie codziennej i periodykach – od przeniesienia na kolumny depešzowe swobody łamania typowej dla stron poświęconych rozrywce, po zastosowanie nowych form gatunkowych, na przykład tzw. *faits divers*, czyli wiadomości o faktach nietypowych i niezwykłych (por. s. 215-216).

Godzi się na koniec wspomnieć o artykułach, które przedstawiają między innymi językowe ukształtowanie wybranych audycji telewizyjnych. Wioletta Kochmańska przedstawia konwencjonalne, a więc trwałe, składniki audycji dla młodzieży „Rower Błażeja”. Czytelnik może się dowiedzieć, w jaki sposób są anonsowane tematy audycji, gdyż autorka charakteryzuje zarówno formułiczne (dzisiaj porozmawiamy o...), jak i oryginalne wypowiedzi zapowiadające. Druga część artykułu zawiera analizę struktury audycji i pokazuje zakres różnorodności stosowanych przez dziennikarzy rozwiązań i bogactwo form wypowiedzi (gatunków telewizyjnych), które składają się na pojedynczy przekaz: rozmowa z ekspertem, dyskusja w studio, reportaż, konkurs, wywiad z gościem muzycznym, teledyski, i „cytaty telewizyjne”, czyli odpowiednio dobrane fragmenty filmów fabularnych (s. 241). W konkluzji autorka stwierdza: „Przewagęzyskuje model audycji, która oscyluje wokół wyraźnie zaznaczonego problemu (...)” (s. 245). Dodać trzeba, że przedstawiana rozprawa znakomicie pokazuje przydatność wybranych składników teorii tekstu (na przykład kategorie hipertematu i tematu) do analizy złożonych całości komunikacyjnych.

W pewnym sensie analogiczne założenia metodologiczne przyjmuje Agnieszka Bilśka, charakteryzując poranne pasma programowe w radiostacjach komercyjnych – w Radiu Zet i RMF. Po zaprezentowaniu ramówki programów autorka przedstawia językowe właściwości audycji. Dostrzega różnice w sposobie realizowania normy językowej, pisząc, że Zetka zbliża się do normy publicznej, oficjalnej, RMF zaś preferuje normę użytkową (s. 253). Znaczna część artykułu poświę-

cona jest omówieniu funkcji tych wypowiedzi, które pojawiają się w porannych blokach obu rozgłośni (por. s. 253-254). Autorka zwraca też uwagę na dialogowość i spontaniczność wypowiedzi dziennikarzy, by w konkluzji stwierdzić: „(...) poranna audycja Radia Zet, traktowana jako całość, jako jeden akt komunikacji, jest KOMUNIKATEM właśnie – INFORMACJĄ. Poranek RMF-u jest natomiast EMOCJĄ” (s. 257).

Przedstawiony tu wybiórczo tom wnosi wiele nowych ustaleń merytorycznych do medioznawstwa, porządkuje metodologicznie niemało niełatwych kwestii, stanowi bardzo interesującą i udaną próbę uchwycenia całego konglomeratu zjawisk, które nie dają się łatwo opisywać w kategoriach jednej dyscypliny badawczej. Jest znakomitą formą wymiany doświadczeń między specjalistami z różnych dziedzin i kilku ośrodków akademickich. Przynosi wyczerpującą charakterystykę licznych problemów i zjawisk, związanych z funkcjonowaniem mediów, oraz otwiera nowe perspektywy badawcze.

Z punktu widzenia filologa szczególnie cenne są te rozprawy, które można postrzegać jako formę dobierania nowych kamyczków do medialnej genologicznej mozaiki.

Literatura

- Świątek M., 2002, *Moda na potoczność w języku czasopism dla kobiet. – Moda jako problem lingwistyczny*, red. K. Wojtczuk, Siedlce.
- Wojtak M., 2002, *Przejawy mody w sposobie kształtowania informacyjnych gatunków prasowych. – Moda jako problem lingwistyczny*, red. K. Wojtczuk, Siedlce.
- Wojtak M., 2002a, *Potoczność w tekstach prasowych. – Język a komunikacja 4. T. I: Nowe oblicza komunikacji we współczesnej polszczyźnie*, red. G. Szpila, Kraków.

MARIA WOJTAK